

Erkki Kangas: "Kõik kutseõppe korraldajad armastavad rõhutada, et kutseõpe peab vastama tööjõuturu vajadustele. Praktilist tegevust näeb sellel suunal siiski vähe."

Kutsekool Soomes

Erkki Kangas

Oulu Kutseõppekeskuse direktor, haridusnõunik

Pärast 9-klassilise põhikooli lõpetamist jätkab Soomes ligi 90% eagrupist õpinguid gümnaasiumis või kutsekoolis. Keskmiselt läheb Soomes gümnaasiumi 56% ja kutsekooli 35% eagrupist. Lõuna-Soome suurtes linnades jätkab õpinguid gümnaasiumis 70–80%.

Soome haridussüsteem tagab õppekoha kõikidele noortele, kuid iga noor ei pääse siiski õppima just seda eriala, mida kõige rohkem tahab.

Kõik põhikoolijärgsed kutsekoolid on kolmeaastased (120 õppenädalat), millest vähemalt 20 nädalat peab täitma õppimine töökohal. Töökohal õpitakse juhendaja käe all ja õpitud erialale vastavas töökohas.

Kutsekoolis õpitakse ka üldaineid, kuid nendel kutsekooliõpilastel, kes taotlevad ka gümnaasiumi lõputunnistust, võimaldab õppekava valida lisaineid või moodustatakse nendest omaette õpperühmi. Gümnaasiumilõpetanud õpivad kutsekoolis kaks aastat, sest üldainete eksamid on neil juba tehtud.

Kutsekooli mainet on tõstnud see, et kõik kolmeaastase kutsekooli lõpetanud noored võivad nüüd kõrgema astme koolis edasi õppida, neil on selleks gümnaasiumilõpetajatega võrdsed õigused ja võimalused. Loomulikult minnakse

kõige rohkem edasi õppima rakendus-
kõrgkoolidesse.

Kutsekoolid koonduvad

Kõige üldisemal tasandil jälgib ja korraldab kutseõpet haridusministeerium. Konkreetse õppekorralduse eest vastutab kutseõppe korraldaja, kelleks võib olla vald, valdade rühm või üksikorganisatsioon, näiteks sihtasutus. Kutseõppe korraldajaid on Soomes praeguseks järel 174. Osa neist on väga väikesed, vaid mõnekümne õppekohaga kutsekoolid. Haridusministeerium on võtnud selge suuna kutseõppe korraldajate arvu vähendamisele. Dokumentis "Haridus ja uuringud 2003–2008" märgitakse, et kutseharidussüsteemi korrastamise käigus moodustatakse piisavalt suuri ja tugevaid ning mitmekülgseid koolituskeskusi, mis vastavad noorte koolitusvajadustele ja suudavad edendada tööelu. Kavas on edaspidigi toetada piirkondlike või maakondlike kutse-

õppekeskuste moodustamist. Eelkirjel-
datud kava järgi ongi Soome kutse-
hariduses viimasel aastatel toimitud, ehkki koolide ühendamise võimalusi on veel rohkesti. Eelkõige sunnib kutse-
koole koondama Soome majandusres-
sursside vähesus.

Oulu piirkonna kutsekoolid on liidetud üheks kutsehariduskeskuseks, mida peab ülal kümme valda. Praegusel kujul alustas keskus tööd 2005. aasta alguses. Õppijaid on meil 7200, neist 2000 täiskasvanud. Kutseõppekeskus toimib Oulu piirkonna eri paikades, õpetatavaid erialasid on 30, töötajaid 720 ja 2005. aasta kasumiks on planeeritud 52 miljonit eurot.

Kutsekoolide rahastamine

Põhikoolijärgset kutsekooli rahastatakse õpilaste arvu ja õpilaskoha maksu-
muse põhjal. Osa õppekohti on odavamad, osa kallimad, näiteks metsatraktori juhi eriala, kus õpitakse kallitel masi-

natel ja väikestes rühmades, vahel üheainsa õpilasega. Eriõpetuse puhul on õppekoha maksumus kõrgem kõikidel erialadel.

Oulu Kutseõppekeskuses on õpilaskoha keskmine maksumus tubli 7400 eurot aastas. Kõige odavam on kaubanduse eriala õpilaskoht (5200 eurot) ja kõige kallim bioenergeetika eriala (11 700 eurot).

Haridusministeerium kinnitab oma tegevusloaga kutsekooli õpilaste arvu, pakutavad erialad ja eriülesanded. Kutseõppe korraldajad otsustavad seejärel ise, kuidas nad võetud ülesanded täidavad. Arvestama peab, et lisafinantseerimist pole loota. Kui Oulu Kutseõppekeskuse õpilaste arv ületab loaga antud 5200 piiri, ei saa kool riigilt nende kohtade jaoks raha.

Kutsekoolide rahastamise süsteem on praegu muutuste faasis. Õppekoha maksumuse arvutamise põhimõtteid on täiendatud. Sisse on seatud kvaliteedi- auhind. Kasutusele on võetud tulemusrahastamise elemente, mille eesmärk on kannustada kutseõppe korraldajaid koostama pikaajalisi ja hästi läbimõeldud arenguplaane. Kõige olulisem kriteerium on tulemusrahastamise puhul kutsekooli lõpetanute tööle asumine – mida suurem arv lõpetajaid leiab töö, seda parem. Tulemusrahastamise osakaalu kavatakse edaspidi suurendada.

Õppekavad

Aastatel 1999–2000 uuendati Soomes kutsekoolide õppekavasid ja eksamite korda. Siis muudetigi kõikide kutsealade õppimine kolmeaastaseks.

Õppekava põhialused tuginevad parlamendis vastuvõetud seadustele ja määrustele, valitsuse otsustele ja arengukavadele, samuti haridusministeeriumi otsustele. Neid peab koolituse korraldaja kohalikke õppekavasid koostades täitma. Samas peab kutseõppe korraldaja arvestama tööjõuturu vajadusi. Oulus oleme enne õppekavade heakskiitmist kuulnud alati ka oma piirkonna tööandjate arvamust. Lõpuks kuulame ära õpilaste enda soovid.

Soome kutsehariduses rõhutataksegi praegu õppija individuaalsust. Õppekavade koostamisel lähtutakse nii palju kui võimalik õppijate õppimisplaanidest. Õpilastel on tänapäeval kutsekoolis palju valikuvõimalusi ja õpetajad kasutavad

võimalikult mitmekesiseid õppemeetodeid. Pakutakse ka ingliskeelseid kursusi, osa õpingutest saab sooritada interneti kaudu. Õppija võib võtta oma õppeplaani gümnaasiumikursusi ja kutsekooli lõpetades saada ühtlasi gümnaasiumi lõputunnistuse.

Õppimine töökohal

Töökohal õppimine on kutseõppe lahutamatu osa. See on olnud suur väljakutse nii õppeasutustele kui ka tööandjatele. Igal erialal peab töökohas õppima vähemalt 20 nädalat, aga Oulu piirkonnas on sotsiaal- ja tervishoiu õppijad töötanud töökohtades 30 nädalat ning turvateenistuse erialal 40 nädalat.

Töökohal õppides saab rakendada oma teadmisi ja harjutada koolis omandatud oskusi, oluline on ka põhjalik tutvumine töökeskkonnaga. Mõne aasta kogemuse põhjal võib väita, et töökohal õppimine muudab õppijatele töökoha leidmise lihtsamaks.

Oulu Kutseõppekeskusest läheb aastas ligi 4000 noort tööle piirkonna ettevõtetesse ja organisatsioonidesse. Selleks on sõlmitud koostöölepingud ligi 2000 tööandjaga. Oleme põhjalikult koolitanud oma töötajaid ning ka töökohtadel töötavate noorte juhendajaid. Meil on töökohal õppimise häid kogemusi, kuid asja on vaja siiski veel arendada ja täiustada.

Alates 2006. a peavad õpilased näitama töökohal oma kutsekoolis omandatud oskusi. Hindamiskriteeriumid koostatakse koos tööandjatega ühiselt.

Kõikide erialade õpilaste hindamine töökohal nõuab märkimisväärseid ressursse ja energiat, kuid muudab töökohal õppimise veelgi tõsisemalt võetavaks õppeviisiks. See eeldab nii oma personali kui ka tööandjate esindajate põhjalikku koolitamist. Oulu Kutseõppekeskuses on viimase kahe aasta jooksul katsetatud töökohal õppimist Euroopa Liidu toel ning koostatud asja juurde kuuluvaid materjale. Usume, et suudame töökohal õppimise kõikidel erialadel sisse viia alates 2006. aastast.

Noorte eelistused

Kõik kutseõppe korraldajad armastavad rõhutada, et kutseõppe peab vastama tööjõuturu vajadustele. Praktiist tegevust näeb sellel suunal siiski vähe. Probleem on selles, et majanduses tun-

takse puudust ühtede erialade esindajatest, kutsekoolid pakuvad aga noortele erialasid, mida õppinutest ei leia märkimisväärselt paljud pärast kutsekooli lõpetamist tööd.

Koolivalitsus on avaldanud raporti, mis tugineb tööturu senistele arengutendentsidele ja oletatavale tööjõunõudlusele kuni 2015. aastani. Selle raporti järgi on kutseõppes vaja panna kõige rohkem rõhku tehnilistele aladele ja hooldustööle. Seega peaksid kutsekoolid pakkuma noortele masina- ja metalli-, auto-, transpordi- ja ehituserialasid. Nendele erialadele on vaja uusi inimesi juba ainuüksi sellepärast, et sealt lähivad paljud lähitulevikus pensionile. Koolitusvajadus kasvab ka sotsiaal- ja tervishoiu alal. Samal ajal väheneb selle raporti järgi vajadus tekstiilerialade, rõivatööstuse ning toiduainetööstuse erialade õppimise ja õpetamise järele. Ka viimastel aastatel tublisti kasvanud kultuuriala töötajate koolitamist on vaja vähendada.

Põhjalik prognoos ja kutseõppe läbimõeldud planeerimine ei pruugi siiski olukorda parandada. Hiljuti uuriti põhikooli 9. klassi õpilastelt, mis eriala nad tahaksid õppida. Nimekiri tuli üllatav ja võib tuua halle juukseid nii koolituse korraldajate kui ka mitme tööandja pähe. Kõige populaarsem on kokandus, ilmselt TV loendamatu kokandussaadete mõjul. Tipus on ka kosmeetikud ja juuksurid. Pingerea lõppu jäävad masina- ja metallitöö erialad – just need, kuhu on kõige rohkem uusi inimesi vaja. Siin peavad kutseõppe korraldajad ja tööandjad ühiste jõududega midagi ette võtma. Noortele tuleb anda teavet töökohtade kohta, külastada tänapäevaseid puhtaid ettevõtteid, edendada kutsesuunitlust, mõjutada lapsevanemaid ja vanemate klasside õpilasi.